

Dr Justyna Ciechanowska

Dr Katarzyna Szwed

Seminarium naukowe „Ustrój państwowy Republiki Estonii”
na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego

13 stycznia 2016 roku w budynku Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego odbyło się seminarium naukowe związane z problematyką ustroju państwowego Republiki Estonii. Seminarium zorganizowali pracownicy Katedry Prawa Konstytucyjnego pod kierownictwem prof. zw. dr hab. Stanisława Sagana. Patronat nad wydarzeniem objęli Konsul Honorowy Republiki Estonii w Krakowie Pan Piotr Paluch, a także Przegląd Bałtycki i portal eesti.pl. Warto zauważyć, że seminarium spotkało się z dużym zainteresowaniem zarówno ze strony pracowników naukowych Wydziału Prawa i Administracji, jak również studentów, zwłaszcza z zeszonych w Kole Naukowym Prawa Ustrojowego Porównawczego i Stowarzyszenia ELSA.

Uroczystego otwarcia seminarium oraz powitania uczestników dokonał Dziekan Wydziału Praw i Administracji i Kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego w jednej osobie prof. zw. dr hab. Stanisław Sagan. W słowie wstępnym wskazał na istotne znaczenie badań nad ustrojem państw regionu bałtyckiego, a zwłaszcza Estonii. Podkreślił, iż zaskakiwać może niemal znikoma obecność tej problematyki w polskim dyskursie politycznym i naukowym. W Polsce występuje wyraźny deficyt syntetycznych publikacji naukowych na temat ustroju państwowego Republiki Estonii. Wyjątek mogą tu stanowić jedynie publikacje prof. Jacka Zielińskiego. Wskazaną lukę w polskim piśmiennictwie ma wypełnić będąca w przygotowaniu monografia „Ustrój państwowy Republiki Estonii” opracowana pod kierownictwem naukowym prof. dr hab. Stanisława Sagana. Publikacja stanowi plon badań prowadzonych przez pracowników Katedry, natomiast seminarium jest okazją do ich prezentacji szerszemu gronu odbiorców pragnących poszerzyć swoją wiedzę na temat konkretnych rozwiązań ustrojowych przyjętych w Estonii.

Kolejny punkt stanowiło odczytanie oficjalnego listu skierowanego do uczestników seminarium przez Konsula Honorowego Republiki Estonii w Krakowie Pana Piotra Palucha, w którym wyraża on uznanie, iż naukowcy z dziedziny prawa ustrojowego podjęli się badań

nad systemem politycznym Republiki Estonii. Podkreślił on iż w dobie współpracy pomiędzy krajami europejskimi szczególnie cenne są działania służące przybliżeniu systemów politycznych państw członkowskich. Polska powinna znać mechanizmy polityczne państw tworzących wraz z nią Unię, stąd niezwykle ważne znaczenie mają badania naukowe prowadzone przez pracowników Katedry Prawa Konstytucyjnego, które stanowią okazję do rozpropagowania historii i kultury prawnej Republiki Estonii.

Po tym krótkim wprowadzeniu głos zabrali poszczególni prelegenci. W ich gronie znaleźli się członkowie zespołu badawczego zajmującego się tematyką ustrojową państw bałtyckich. Wystąpienie inauguracyjne poświęcone kształtowaniu się świadomości i symboli narodowych w Estonii, a także omówieniu konstytucjonalizmu estońskiego wygłosił prof. Stanisław Sagan. Referat ten miał szczególny walor ponieważ prezentował w sposób holistyczny uwarunkowania i tryb uchwalania konstytucji estońskich, zwracając uwagę na zabiegi rządzących do zachowania ciągłości władzy na przestrzeni omawianego okresu.

Kolejną prelegentką była mgr Joanna Bocheńska, która kompetentnie omówiła istotne dane odnoszące się do Estonii, wśród nich uwarunkowania geograficzne, podział terytorialny, strukturę społeczeństwa i politykę ekonomiczną państwa. Dla zobrazowania przedstawianych treści posłużyła się prezentacją multimedialną. Wystąpienie to stanowiło punkt wyjścia dla dalszych rozważań.

Następny referat „Jednoizbowość parlamentu Estonii” wygłosiła dr Justyna Ciechanowska. We wstępnej części wystąpienia zaakcentowała fakt, iż Konstytucja Republiki Estońskiej z 28 czerwca 1992 roku ustanowiła parlamentarny system rządów w formie demokracji parlamentarno-gabinetowej. Wskazała na podstawowe zasady ustrojowe Republiki Estonii zawarte w rozdziale I Konstytucji. Podkreśliła, że przedstawiając instytucję Parlamentu, decydujące znaczenie odegrała zasada trójpodziału władz, zgodnie z którą poszczególnym organom przypisano realizację szczególnych funkcji państwa: stanowienia prawa, jego wykonania i wymierzania sprawiedliwości.

W dalszej części referatu skupiła uwagę na pozycji ustrojowej parlamentu – Riigikogu. Podkreśliła, że parlamenty silne, to takie, które posiadają monopol władzy ustawodawczej, samodzielnie powołują i odwołują rząd oraz nie są nadmiernie rozczłonkowane. Takie cechy można przypisać parlamentom jednoizbowym.

Jednocześnie wskazała, że jeżeli chodzi o parlament w Estonii, to fakt powierzenia mu władzy ustawodawczej oraz uzależnienie od niego funkcjonowania pozostałych konstytucyjnych organów władzy, powoduje, że posiada on dominującą rolę w systemie

organów państwowych. Estońskie Zgromadzenie Państwowe posiada dużą swobodę i autonomię w decydowaniu o swojej strukturze oraz trybie pracy. Czyni to z niego organ skuteczny i sprzyjający stabilności politycznej. Rozwiązania te zdeterminowały cały system organów państwa. Kontynuując swój wywód dr Justyna Ciechanowska wskazała na wady i zalety przyjęcia jednoizbowego modelu funkcjonowania parlamentu.

Dr Katarzyna Szwed poruszyła w swoim wystąpieniu kwestię odpowiedzialności politycznej Rady Ministrów w Republice Estonii. Nakreśliła ogólne zadania i uprawnienia rządu. W tym kontekście zwróciła uwagę słuchaczy na fakt, iż aktywnej polityce rządu Estonia zawdzięcza najlepszą dynamikę przygotowania do akcesji do struktur unijnych w grupie ówczesnych kandydatów. Rząd jest także inicjatorem wielu awangardowych rozwiązań z sektora technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), takich jak choćby e-rezydencja i głosowanie przez Internet. W wystąpieniu nie zabrakło omówienia składu i struktury Rady Ministrów. Główną osią wystąpienia była jednakże refleksja nad odpowiedzialnością rządu ponoszoną przed parlamentem w dwóch formach: solidarnej i indywidualnej. W pierwszym przypadku przyjmuje ona dwie postaci – wotum nieufności w stosunku do premiera i dla rządu. Druga forma odpowiedzialności obejmuje wyrażenie braku zaufania parlamentu wobec poszczególnych członków rządu (z wyjątkiem szefa Rady Ministrów). Autorka referatu zwracała uwagę na potrzebę zapewnienia ciągłości realizacji zadań rządu wówczas gdy mają miejsce wspomniane sytuacje.

Jako ostatni głos zabrał dr Radosław Hrynkiewicz. Jego referat odnosił się do mechanizmów badania konstytucyjności prawa w Republice Estonii. Rozwiązania przyjęte w omawianym państwie różnią się znacząco na tle pozostałych krajów bałtyckich. Prawo kwestionowania ustaw jako niezgodnych z przepisami konstytucji przyznano tu premierowi, głowie państwa, a także sądom powszechnym i Kanclerzowi Sprawiedliwości. Dr Radosław Hrynkiewicz wskazał na interesujący fakt, iż inicjatywy tej pozbawiono mniejszość parlamentarną. Organem orzekającym o nieważności ustawy lub innego aktu prawnego jest Sąd Państwowy. Równocześnie realizuje funkcję Sądu Najwyższego, a zatem instancji odwoławczej od wyroków sądów powszechnych.

Wygłoszone referaty wzbudziły zainteresowanie audytorium, a także prowokowały do zadawania pytań i ożywionej dyskusji.

Dużą uwagę poświęcono kwestii jednoizbowości parlamentu Republiki Estonii podnoszonej przez dr Justynę Ciechanowską. Pan Szymon Dubis zabrał głos w dyskusji, odnosząc się do pozycji ustrojowej parlamentu w Republice Estonii, zapytałczy Polska

mogłaby wprowadzić do swojego porządku prawnego zasadę unikameralizmu i ewentualnie jakie miałyby to znaczenie dla funkcjonowania naszego Parlamentu. Uczestnicy seminarium dyskutowali, wskazywali na zalety zasady dwuizbowości m.in. mówiono o wzmocnieniu konkurencji wewnątrz organu ustawodawczego, wzmocnieniu wzajemnej kontroli, poprawie jakości ustaw, poszerzaniu reprezentacji społeczeństwa w parlamencie. Z kolei wśród wad pojawiły się takie elementy jak wyższe koszty transakcyjne władzy ustawodawczej czy też wolniejsze tempo wydawania aktów prawnych.

Pani Karolina Dziadosz wypowiedziała się na temat modelu badania konstytucyjności prawa w Estonii przedstawionego przez dr Radosława Hrynkiewicza. Odniosła się ona do aktualnych wydarzeń w Polsce i sytuacji związanej z Trybunałem Konstytucyjnym. Wskazała, że na świecie istnieją dwa rozwiązania dotyczące wyboru prezesa sądu konstytucyjnego - wybiera go podmiot zewnętrzny (tak jak w Estonii) np. prezydent lub premier, ale wtedy istnieje wyraźne wskazanie braku możliwości reelekcji albo - podmiot wewnętrzny - robią to sami sędziowie spośród swojego grona. Pytanie brzmiało, w którym kierunku powinna tutaj podążać Polska, czy wzorowanie się i zastosowanie któregoś z tych rozwiązań lub jego elementów mogłoby pomóc w wyjściu z obecnej sytuacji?

Ten głos, zadane pytanie pozwoliło na dyskusję o funkcjonujących w świecie modelach sądów konstytucyjnych.

Ważnym obszarem dyskusji pozostał głos Pani Gabrieli Feret, która odnosząc się do rozwiązań ustrojowych w Estonii, skupiła uwagę na e-votingu tj. zastosowaniu elektronicznych metod głosowania w wyborach do Parlamentu Republiki Estonii oraz wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego. Odniosła się ona do doświadczeń Estonii, gdzie powszechne jest głosowanie za pomocą Internetu z dowolnej lokalizacji. Tak oddane głosy są gromadzone i zliczane przez centralny komputerowy system wyborczy.

Należy podkreślić, że tylko nieliczne państwa zdecydowały się na pełne wdrożenie rozwiązań pozwalających na przeprowadzanie głosowania internetowego. W trakcie dyskusji wybrzmiały głosy odnoszące się do e-demokracji. Pani dr Katarzyna Szwed wyjaśniła, że pod pojęciem wybory elektroniczne kryje się szeroki zakres zastosowania technik informatycznych. Służą one do wizualizacji wyników wyborów oraz głosowania osobiście w lokalach wyborczych na specjalnie w tym celu przygotowanych stanowiskach komputerowych (tzw. głosomatów). Wskazała również, że głosowanie może odbywać się też poza lokalem wyborczym dzięki zastosowaniu sieci informatycznej. Uczestnicy również i w

tym obszarze poszukiwali wad i zalet oraz możliwości wdrożenia tej metody głosowania przez Polskę.

Oficjalne obrady zakończył głos prof. Stanisława Sagana, który podziękował prelegentom i pozostałym uczestnikom seminarium za udział w wydarzeniu, a także zaznaczył iż jest to jedna z wielu inicjatyw naukowych planowanych przez Katedrę Prawa Konstytucyjnego działającą przy Wydziale Prawa i Administracji UR.